

Nema veze što je došla
jesen
okor razbacana
baš mi briga
što se oblaci
sudaraju
u ritmu kalipsa
i što zvuk zvezda
u nemiru vrišti
moj dečko i ja
vratili smo se
s premijere
treba da se zapíše
da smo kulturu
u kombinizonu slušali
i izali
ognutih toplih tela
u jesen
žuto tetoviranu
da letamo
kroz pijacu
u ponoć

pa — šta onda.

NALIČJA

Škimmo masku konvencionalnog izraza
Bacimo usiljenu učitovost u kantu za dubre
I prezirno sve zakone
Što nas sputavaju kao tesne cipele.
Sve titra uspravno.
Slično sniečevom zraku na čelavom temenu
Sue se prostire horizontalno
Kao mitrac na odru svom.
Zaronimo duboko u talase mora
I prevrtno dno.
Okrenimo ga
Kao što okrećemo šarenu haljinu
Da ne izgledi.
Koliko nam je puta život
Okrenuo naličje
Neuživio kao domaćin gostu leđa
A mi smo ga u lice gledali.

Marica MALETIĆ

BITI ČOVEK

Biti čovek to je pristati na patnju i radost
Na divne trenutke sreće i na očajanje
To je znati s jeseni šta je to mladost
Biti čovek to je noć usred dana i vedro olakšanje

Biti čovek to je tuga i zanos beli
To je krik što razbije na stubovima san
Biti čovek to je smeh što se sa svima deli
To je prab pre kiše na vetru razvojan

Biti čovek to je opasnost i tišina
To je cvet ispod niskog i crnog oblaka
Biti čovek to je ono što večno vruća daljina
To je zagonetka iza vrta a ispred razvalina

MRAMORNE REČI

Biti odavde do večnosti u srebrnom pravu
Disati ispod zvezda i sunca da veće bude veće
Cvet cvet i otkriti se ponekad i mrkom mravu
Zaboleće te praćakanje ribe i reka kako teče

Slutiti šta je dan i otkuda noć u oku
Širiti imperiju dobrote sa snagom talasa
Pratiti ko dete u kolevci maće u skoku
Zaboleće te u decembarskoj noći zavijanje pasa

Radovati se jutru kao bolesnik ozdravljenju
Gaziti do vrata u tami radi mlaza beline
Dati vodaskok smeđu bram i park odusevljenju
Zaboleće te razjareni oblaci i dab deteline

Biti odavde do večnosti u srebrnom pravu
Disati iznad kopna i vode da glava bude glava
Ruka ruka i reči ponekad lepe reči miravu
Zavoleće te žena koja kraj tebe tako divno spava

Borislav MILIĆ

Borislav MILIĆ rođen je 1951 godine u Novom Sadu.
Prve svoje stihove objavio je godine 1955 u »Poljima«.

zenit
pripovetke

Zbirka pripovedaka »Vuk i zvonoe«, iskreno me je obradovalo otustvom naše već tradicionalne literaturae arhaičnosti. To me je navelo na razmišljanje o vremenu u kome živimo — na granici dve dijametralno različite epohe: jedne prepune tradicije — od Mikene do nadrealizma (i on je besumije već tradicija) i druge ispunjene prazninom. Nismo navikli da punjeom bez ičega u rukama i još uvek nismo sigurni da li je u našoj moći da u novu epohu donesemo od kompleksnog sebe samo dobru volju golih ruku i žednih čula, što znači početi iznova.

Ukoliko smo sposobniji za takav podvig — uoliko bolje.

Tekst predamnom uverio me je u uspeh jednog danas već neosporno velikog iako novog pripovedača. Njegovo je ime Miodrag Bulatović.

Za one koji su prigovorili (i koji će još prigovoriti) ovom zaključku vadeći iz svog osirotelog arsenala većito isti argument o nesavremenosti tematike njegovih pripovedaka postoji odgovor koji se afirmisao sam po sebi: tematika je bezlično sredstvo za transpoziciju umetničke vizije kako realnog tako i irealnog. Bulatović nije prvi u svom rodu. Ima on preteke od prvih izvora literature do danas, ali su oni bili usamljenici, a on je član vrlo autoritativnog hora predbudućnosti. Jer kosmos — nekada izdaleka gledan tud vrt, sada je čovekovo domaće ognjište. A najprivlačnija karakteristika ovih pripovedaka je baš ta univerzalnost donetih do-

življavanja, saznanje da je Crna Gora isto toliko značajan deo sveta kao i Pariz ili Benares u ovo doba finala jedne kulturne inflacije gde reč ponovo postaje moneta sa podlogom stvarenom od generacije bez predrasuda i prašnjavih šinjela svih mogućih izama, generacije koja svoju mladost drži na otstojanju od donerarnosti antikvarnog nasleđa, vadeći iz sopstvenih pulsiranja neophodan prapočetak, drugi u ljudskom memorijom i slovom zabeleženom, vremenu, drugi po redosledu ali primaran po sudbonosnom značaju.

Specifičan je Bulatovićev »humanizam«. Dovoljno je pročitati »Prolog« da se u to uverimo. Desilacija ovog plemenitog saputnika dobrog u čoveku dovedena je do kraja. Definitivno je rečeno da je taj pojam nedeljiv i nemejljiv, da se ne može biti humaniji i manje human, već samo human ili ne. Sem toga, to je imenica koja uz sebe ne trpi privede bilo rasnog, klasnog ili nacionalnog tipa. Najzad, vreme je da se razmrsi zbirka pojnova o čoveku kao vananimalnom biću. Ono čime je čovek biološki odcenjen spada u fiziologiju i ne može se uzimati kao argument u ocenjivanju njegovih psihickih i kulturnih vrednosti. Boja kože je davno prestala biti pametna argumentacija i nije reč o njoj. Reč je o biljkom u čoveku odnosno njegovoj vezanosti za tle. Iz te komponente nukla je raznolika flora, već prema varijacijama istoriske klime: od

gensa do nacija. To je poslednja imela na stablu humanizma i nju još ni izdaleka nismo nadrasli, izuzev pojedinačnih uspona tu i tamo. Ali indicije o njoj preživivosti su jasne i lako uočljive.

I baš tu komponentu treba uzeti za merilo kada se ocenjuje širina spoznajne pisca.

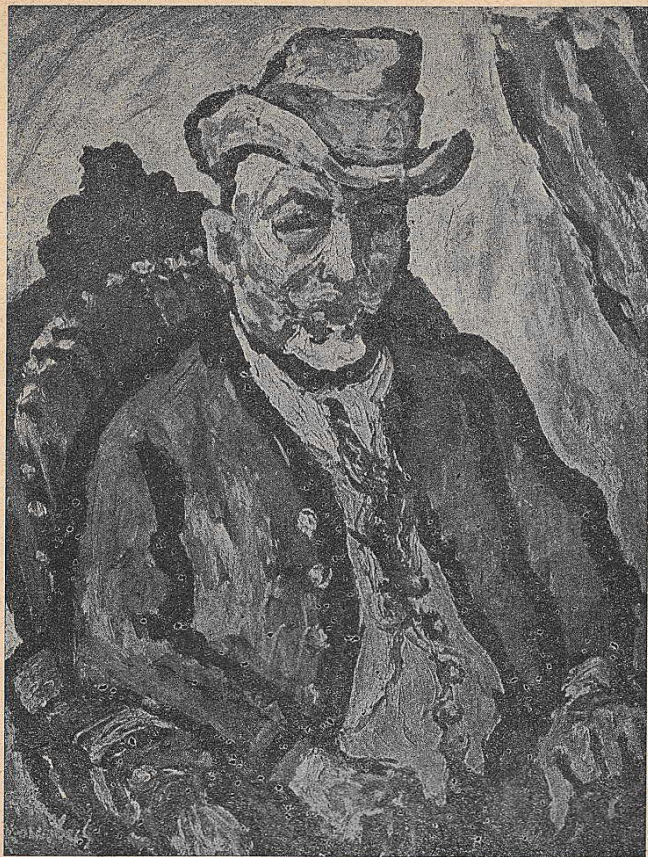
Merimo li Bulatovićev dosadašnji opus, a prvenstveno ovu knjigu, na takav način videćemo da je on jedan od tih retnih dometa. Nedvosmisleno u »Prologu« i uporno u podtekstu svih pripovedaka, izuzimajući »Malo sunce«, pisac insistira na tom odvajanju suštine humanizma od svih naslaga individualnih ili općih subjektivnih principa.

Medutim, može se polemisati oko tvrdnje da je zabluda o mejljivosti irealnog koren naše ne tako davne nesreće, iako je ta zabluda deo istine o tome. Ali uzroci time još nisu iscrpjeni. Bratoubilacka borba kao posledica nacionalne nehomogenosti na opisanom teritoriji, rezultat je i drugih elemenata. Tu je pre svega ogromna raznorodnost individualnih i mikroloektivnih ciljeva, što je opet posledica nejednakog kulturnog rasta, socijalne zrelosti i istoriske savremenosti, a owome je uzrok nejednaki ritam življenja pod uticajem importiranih ekonomskih, verskih i spoznajnih maksima što je u geografski minijaturnoj zoni dovelo do stvaranja više uticajnih centara. U jedinima se taj ritam ubrzavao, u drugima usporavao do potpune stacionarnosti. Sve to, spojeno sa većitom težnjom čoveka ka isključivosti i dečnijim dopiranjem, moralo je dovesti do ovako šarolike erupcije sa najtragičnijim ishodom, koji naša istorija poznaje.

Srećan sticaj okolnosti učinio je da je u tom vrtlogu prevladala najbitnija i najsavremenija struja čiji su elementarni principi nama dobro poznati, jer su oni ostali i biće stub naše zajednice.

ema i verocka

liča falcion

Ali u vremenu prvih godina rata bezizlaznost i kaos su zaista bili suvereni gospodari situacije i Bulatović je u pravu kada na jedini moguć način otkriva to doba. Gornje zamerke odnose se samo na jednostranost osvetljavanja tog intervala, jednostranost u čiju tendencioznost ili slučajnost ne želimo da ulazimo.

Prvi zaključak se svodi na tezu da je Bulatović ovde analizirao odnos čoveka prema vatri. Daljim razvijanjem teze dolazimo do saznanja da vatra ovde nije realno, prolazno i vremenski ograničeno zlo, već euklidovski element kompleksnog zla, vremensk nedefinisano, koje dolazi u nejednakim ali već to ponovljivim intervalima neuništivo i uvek prisutno na prilazu tokovima života. Ovdje je jasna pišćeva slučajna vezanost za vatru kao fenomen zla, jer poente njegovih zaključaka uvek se odnose na zlo kao celinu. Ali odavde potiče mistizam koji će nas u prvom momentu začuditi, jer su prijemnici naših čula vrlo osetljivi na ovakva otkrića i uvek izazivaju stvaranje odbranbenog zida od solidnog materijala naučenih i stečenih pogleda modernog čoveka, koji apriori anatomije takve pojave ne ulazeći u njihovu suštinu. Ako je takav stav ispravan u odnosu na svu moguću nagonmilanu idealističku zaostavštinu, ovde moramo biti oprezniji i doći svakako do suštine. Ne uzalud. Jer suština je ovde drukčija.

Negde na početku sam već rekao da se nalazimo na prekretnici bez zabeleženog dvojnika u prošlosti. Ne na sredini ili s one strane brda. Na početku. I zato, u najavljujućem nečeg apsolutno novog, služimo se jedino intuicijom. Ako će neki budući pisac na nizbrdici reći jasno šta je ta naslućena budućnost, niko pametan to ne može zahtevati od Miodraga Bulatovića hiljadudevestopedesetosete. Za njega je makoliko išao ispred prosečnog oka i prosečne matre, ta sutrašnjica nesaglediva. A zakonito se dešava da se čovek prema nesagledivom odnosi kao prema mitu.

I zato, ako čoveka osuđujemo

zbog spiritalne vezanosti za nešto nesagledivo na nebu, nesagledivo, jer ga nema niti će biti, ne možemo ga osuđiti zbog takvog odnosa prema budućnosti. Došli smo do korena Bulatovićevog mističizma. Ako sada pogledamo šta je iz njega izraslo doći ćemo opet u sukob s pišćevim gledanjem.

Bulatović zabrinuto gleda u budućnost. On je očevidno opsednut poraznim rezultatima etape u kojoj se čovečanstvo našlo, njega more neusklađene suprotnosti današnjeg sveta i on ne shvata da je sve to posledica sporog socijalnog razvoja koji zakašnjava za platformom na kojoj se nalaze dostignuća nauke za čitavu eru merljivu vekovima. Našli smo se u situaciji da smo nespremni da upravljamo onim što smo stvorili. Osećanje tog jaza je i dovelo do napetog iščekivanja čiji smo i svedoci i učesnici.

Ali, bez obzira na to, zabrinutost nad onim što dolazi je besmislena i pogrešna. Nikada nije došlo nešto negativno u svetskim razmerama da bi uništilo pozitivno. Biološki prazakon je odredio drukčiji ritam odmene. Treba imati u sebi samo dovoljno kolektivne opreznosti. A za to je čovečanstvo sasvim sigurno sposobno.

Bulatović zlu pridaje suviše veliki značaj. Vreme kada je ono bilo gospodar prošlo je davno. Ako priznamo objektivno postojanje zla, ono je danas samo način na koji se nešto preživelo zamenjuje novim. I ne treba ga uopšte nazivati tim imenom. Ono je pre prastvaralac jer ostavlja za sobom pogodan teren za jedan viši rast.

Predrag Palavestra govoreći o mističizmu »Vuka i zvonca« pronašao je neke mazohističke elemente u vezi sa zatvorenicima i potpuno iskrivio metaforički značaj ugojenih guštera, pravčić od njih simbole neke realne eksploatacije čovekove dobrote ili, što je još gore, banalnu sliku orvetaog izraza na temu: klasna nejednakost. Međutim ovde je reč o gušteru-prijatelju čovekov, životinji koja je u subnonskim trenucima spasonosno indiferentna, jer ona ume samo da se

ukloni od opasnosti, ali ne i da joj se klanja, i nema nezahvalnu osobinu svesti da deformiše čak i ono osnovno biološko u sebi, kada preči uništenje.

Čovek na minaretu takode nije mazohista, jer umire greškom, usled zaokupljenosti u spavaanju onog što je vredno spasenja, a druga je stvar ako, po njegovoj klasifikaciji, ljudi u tom trenutku nisu dospeli u izabranike.

Kolikogod je ova zbirka priso-vedaka homogena po svojim osobinama, toliko je u njoj izuzetna pojava novele »Malo sunce«. Ova, inače divna novela, za koju već sada možemo reći da poseduje trajnu vrednost, donela je sa sobom i jedno potpuno pogrešno mišljenje. Ona nas je vratila na stari teren polemike oko pitanja ko je u pravu: jedinka ili masa. Ne ulazim u ovaj nerešivi zaplet, jer nas to ničemu ne bi dovelo, ali ovde je jedinka ocrтана još jednim važnim podatkom: ona je tlačitelj, krvolok, rušilac, vuk, a masa: stvaralac — ljudi. I kada pisac uzima u odbranu vuka, pravčić od njega nekog alegoričnog heroja i mučjenika, upirući istovremeno prstom optužbe u ljude jer su mu dali priliku da na svojoj koži oseti tude zube moramo otvoreno reći: ne. Inače ćemo srušiti onog prihvaćenog Bulatovića koji bi na ovom mestu, u ime svega što je rekao na prethodnim stranama knjige, morao da se složi s nama.

Ali mi verujemo da je ta priča Bulatovićev ideološki izlet. O zanatskim kvalitetima ove proze može se govoriti samo u superlativima. To je literatura evropskog ranga i možemo biti ponosni na nju. I složićemo se ovog puta s mišljenjem da je ovaj mladi ali zreli književnik poseban bastion nad gomilom malih medaša.

Neoprostivo je samo što se o ovakvom delu počelo pisati površno i stereotipno na autoritativnim stranicama listova sa autoritativnim potpisima prikazivača. Zaboravlja se suviše često na dužnost kritičara da o ovakvom stvaralaštvu kaže ozbiljnu, osmišljenu reč — dokaz da je to delo doživelo u sebi.

NEVIDLJIVE OČI

Lavovi ustaju.
Odmorni lavovi ustaju u visokoj travi.
Teške noge opiru o zemlju:
lavovi riču u veće.

Mesec, svetlo oko noći,
gleda kroz krošnje.
Međi trbusi vuku se po zemlji.
Oči traže.
Zelene oči između drveća.
Žute oči u travi.
Crvene oči u sevaru.

Pazi na svoj korak.
Pazi na svoje noge.

Lavovi puze između debala.
Lavovi se spremaju na skok.
Lukovi njihovih leđa drhte
od teškog iščekivanja.

Pazi na svoje stope.
Nevidljive oči biraju na tebi
mesto za gladne zube.
Nevidljivi zubi kidaće ti
listove na nogama.

Lavovi su napali na gazele.
Lavovi su skočili kao ričuća okrugla glad.
Lavovi kolju.
Mesec, svetlo oko noći, putuje po nebu.
Međa telesa puze po zemlji.

Pazi na svoje stope.
Pazi na svoje ruke.
Jutro će doći kroz goru kao bela sita životinja.
Crveno sunce će tražiti,
dugo tražiti tvoje kosti,
rasejane u visokoj travi.

Lavovi riču u noć.
Kako smo hladni bojažljive gazele.
Kako smo hladni uzdrhtale gazele.
Kako smo hladni njihovo meso,
njihovo meko meso na crnoj plati noći.

Zedni lavovi piju mesečinu.

Pazi na svoje ruke.
Sunce će naći tvoje kosti,
rasejane u visokoj travi.

Sa slovenačkog preveo
Petar VUJIČIĆ

SVE PTICE

Pobićemo sve ptice.
Sve. Sve, rekoše vrane u mraku.

I u tišini noći sam slušao,
kako neko u vrtu ubija moje ptice.
I znao sam,
da će sada moja jutra biti
bez pesama,
i osećao sam
kako pleni žalost moju dušu.

Sve. Sve ptice, rekoše.

I osećao sam,
kako lepršaju oko mene
crna krila
i kako me gleda između njih
žuto vranino oko.
Šta tražiš, vranu, pitao sam.
Pod korom svoje lobanje
ne skrivam nijednu pticu.

Sve. Sve ptice.
Sve ćemo pobiti, reče.

I poplašio sam se,
da će mi jedne noći
kroz mraine snove
rascapati lobanju
i da će tražiti mašinitim kljunom,
ne skrivajući li se u gnezdu mojih
ptice pevatiće.

Sve. Sve ptice, hriptaće.

Sada osećam na svom potiljku
žuto vranino oko.
Moja duša je probodena.
Moja duša je ubijena ptica.

Sve. Sve ćemo pobiti.
Sve ptice, grakću vrane
pod mračnim nebom.

Sa slovenačkog preveo
Dejan POZNANOVIC

Dane ZAJC, istaknuti pripadnik mlađe generacije slovenačkih pesnika, rođen je 26 oktobra 1929 godine u Zg. Javoršnici. Prvu svoju pesmu objavio je u »Mladinskoj reviji« 1948. Poeziju je najviše štampao u »Besedi« i »Reviji« 57. U leto ove, 1958 godine u izdanju pišćevom izišla je u Ljubljani prva Zajčeva zbirka pesama »Požgana trava« (»Opeljena trava«).